

הוצר החכמה

1234567

הוצר החכמה

הוצר החכמה

פרק יט

הוצר החכמה

מצות ההסבה
ואופן קיומה

הוצר החכמה

א. מצות ההסבה

איתא במתני'^א אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, ופרש"י
כדרך בני חורין במטה ועל השלחן זכר לחירות.

וכתב הרמב"ם^ב בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו
הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים, שנאמר ואותנו הוציא משם
וכו', לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא
מיסב דרך חירות.

כלומר כדי לקיים ואותנו הוציא משם, תיקנו להסב ולהראות
כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים.

ויש גירסא ברמב"ם חייב אדם לראות את עצמו וכו'.^ג ובודאי הדין
כן שצריך גם להרגיש בנוח כדרך בן חורין כדי לקיים ואותנו הוציא

א. פסחים צ"ט:

ב. בפ"ז הל' ו' ובסדר ההגדה.

ג. בילקוט שינויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרנקל מובא דיש גורסים בנוסח
ההגדה חייב לראות את עצמו ויש גורסים כך גם בהלכות חמץ ומצה שם.

משם ואין די במה שנראה לאחרים דרך חירות. וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

ופירוש דרך חירות, כתב בשו"ת הב"ח דרך גדולה ותענוג. וכמו"כ כתב הגר"ז¹²³⁴⁵⁶⁷ כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים.

דין ההסבה בזמננו

1234567

הח"י

בגמ' מבואר שההסבה היא ע"ג כרים, והקשה הב"ח שם דבזמן הזה בני חורין אין מסובין, ואדרכא ישיבה בכרים וכסתות הוי דרך חולים. ותירץ דבאינו חולה ההסיבה בכרים וכסתות מורה על דרך חירות.

מבואר דגם בזמן הזה צריך להסב על כרים כתיקון חז"ל ובאופן המורה עתה על דרך חירות¹²³⁴⁵⁶⁷.

והראבי"ה' כתב ובזמן הזה שאין רגילות בארצינו להסב שאין רגילות בני חורין להסב ישב כדרכו. וכתב הרמ"א וי"א דבזמן הזה

ומקור לדברי הרמב"ם יעוי' בירושלמי פסחים פרק י' הל' א' שאוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחרות. ובמשנה קט"ז: איתא בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ובגמ' איתא דצריך שיאמר הפסוק ואותנו הוציא משם, ופירש הרשב"ם שצריך להראות את עצמו כאילו [הוא] יצא משם שאף אותנו גאל הקב"ה.
ד. בשו"ת החדשות סי' ה'.
ה. סי' תע"ב ס"ז וס"ט.

ו. ודעת המהרש"ל בשו"ת סי' פ"ח דאין קפידא במה שהיום ההסבה על כרים היא דרך חולים, כיון שאינו אלא לרמוז החירות שהיה בימים ההם, אולם עיי"ש דמאחר שאינו אלא לרמוז, בדיעבד אם לא היסב אין צריך לחזור וכמו שפסק האגודה וכדעת הראבי"ה, וזה שלא כדברי השו"ע וגם הרמ"א הצריך לחזור בשתי כוסות ראשונות ובמצה כדלהלן.

ז. סי' תקכ"ה.

אוצר החכמה

דאין דרך להסב כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה^ה, ולמעשה כתב דבשתי כוסות ראשונות יחזור וישתה וכן באכילת מצה^ט.
אה"ח 1234567

כלומר מחמירים כראשונים שלא חילקו והצריכו גם בזמן הזה להסב באופן המבואר בגמ'^א, ולענין דיעבד סומכים על הראבי"ה שלא לחזור בשתי כוסות אחרונות, כיון שבזה לדעת הראבי"ה שפטור מלחזור אסור לחזור דנראה כמוסיף על הכוסות.

והשו"ע כתב דאם אכל או שתה בלא הסבה לא יצא וצריך לחזור ולאכול ולשתות בהסיבה.
אמ"ת 1234567

ב. אופן ההסבה

יש ראשונים שפירשו ההסבה באופן של ישיבה ויש שפירשו באופן של שכיבה, וכמו שיבואר לפנינו.

הסבה בישיבה

בפסחים^א פרש"י הסבה כדרך בני תורין במטה ועל השלחן, ובברכות פרש"י^ב רגילין היו לאכול בהסבה על צידו השמאלית,

ח. וכדברי הראבי"ה מצינו בראב"ן ע"ד: אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאים אנו כדרך הסבתנו. וכמו"כ כתב באמרכל כ"ו: בשם ג' ממגנצא ומהרי"ל.
ט. וז"ל הרמ"א סי' תע"ב סעי' ז' הגה וי"א דבזמן הזה דאין דרך להסב כדאי הוא ראבי"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה, ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה די שבה חשש שנראה כמוסיף על הכוסות, אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה, וכן באכילת מצה, ולכתחילה יסב כל הסעודה, ע"כ. ויעוי' במשנ"ב פרטי הדינים בזה.
י. סי' תע"ב ס"ז.

יא. דף צ"ט: ד"ה ואפילו עני.

יב. בדף מ"ו: ד"ה בזמן שהן.

שבות פרק יט יצחק רג

מוטה ורגליו לארץ, איש איש על מטה אחת. וכמו"כ כתב בשבת^י, שכל הסבתן כך היתה יושב קצת ונשען קצת על שמאלו.

מבואר בהסבה אינה בשכיבה על המטה, אלא יושב ורגליו לארץ, ונשען קצת על שמאלו. וכן מבואר בעוד ראשונים^י.

וכן איתא בשו"ע^ט וז"ל, ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חרות. מבואר בהסבה היא בישיבה. ומבואר במהר"ל בהסבה פירושו ישיבה באופן שהגוף נסמך^{יז}.

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א, דאופן ההסבה בדרך ישיבה הוא באחד מהדרכים דלהלן:

א. יושב על המטה ומניח לצידו כרים וכסתות עד לגובה הכתף, ונוטה קצת, ולא יטה הרבה במדה שלא ירגיש בנוח לישיב כך.

יג. דף מ"ג. בד"ה למיזגא.

יד. בלשון הראב"ן בפסחים [דף ל"ז. מדפי הספר] איתא, היו נוהגין לישיב על המטות, ולהסב בהסיבת שמאל. וכמדרכי בפסחים [דף לד. מדפי המרדכי] הביא דברי הראב"ן בזה"ל, היו נוהגין לישיב על המטות ולשכב ולהסב בהסבת שמאל דרך תענוג. וממש"כ לישיב ולשכב, משמע ישיבה עם הטיה, ולא שכיבה בפישוט הגוף, דזה אינו נקרא ישיבה. וכן משמע בריא"ז שכתב [בברכות פ"ו ה"ה אות א'], דרכן לישיב על המטות, ושוכבין מטין על צידיהן. כלומר ההטיה כשכיבה תהא במדה שהיא עדיין בגדר ישיבה, ולא שכיבה ממש בפישוט רגלים.

טו. סי' תע"ב ס"ב.

טז. וז"ל המהר"ל [בספר גבורות השם פרק מ"ח], פי' הסבה מלשון ישיבה כמו שתרגם [בראשית ל"ז] וישבו לאכול, ואסתחרו, שהוא מלשון סבוב, וכן פי' רב האי גאון. ומפני שאחז"ל [כתובות קי"א ע"א] כל ישיבה שאין בה סמיכה עמידה טובה הימנה, לפיכך צריך לסמוך, אבל לעולם הסבה מלשון ישיבה. ועוד שלא היה נראה כיושב כדי לאכול, אא"כ מסיב כמו שדרך להסב לאכול, על ידי סמיכה, ולכך נקט עד שיסב, ולא אמר עד שישיב ע"כ.

לפי חזקוני

ב. מי שיושב על כסא שיש בו ידיות, יכול להניח כר על משענת היד ולנטות קצת על שמאלו, ואם יש ריפוד למשענת היד הרי זה במקום כר".

ג. כמו"כ יכול להניח כסא בצידו ועליו כרים ולסמוך ע"י הכתף או ע"י היד. או שיתרחק מעט מהשלחן באופן שהכתף שלו תהא במקביל לצד משענת גב הכסא של היושב לצידו, ויניח שם כר ויטה עם כתיפו.

ד. היושב ומטה גופו מבלי להשען על שום דבר אין זה הסבה. אם מסובב את משענת גב הכסא שלו לצד שמאלו ומוציא ידו מחוץ למשענת שבצדו ונוטה על גופו אין זה דרך הסבה", וכן אם מגביה זרועו על גבי סטנדר או שלחן אין זה דרך הסבה, [וכמשי"ת להלן דלכן איטר אין לו עצה להסב על צד שמאל ולאכול בידו], כן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

הסבה על ברכי חבירו וכתף חבירו

ה. בגמ' י"ט איתא אמר אביי כי הוינן בי מר זגיןן אבירכי דהדדי, ופרש"י נשענין כל אחד על ברכי חבירו, כלומר ברכי חבירו משמש במקום כר. [הסבה על ברכי חבירו היא נוחה אם יושבים זה בצד זה ורגליהם שלובות ע"ג המטה, ומניח זרועו על ברכי חבירו, או שרגלי האחד זקופות וחבירו נשען עליו ע"י הכתף].

יז. וכך היה מיסב הגרש"ז אויערבך זצ"ל. החזו"א היה יושב על המטה ונוטה קצת, וכך מיסב הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

יח. גם אם אינו מוציא ידו מחוץ למשענת אלא מסובב משענת הגב לצד שמאלו ונשען עליה בכתפו ועי"ז חלק מגופו יוצא מהכסא, אינו נראה דרך חירות.

יט. דף קח:

ו. בשו"ת תורה לשמה^כ כתב, דה"ה דיכול להשען על כתף חבירו כמו על ברכי חבירו. [בדרך ישיבתנו על כסא, נוח יותר להסב על כתף חבירו מאשר על ברכי חבירו].

והנה מי שמסבים על כתפו באותה שעה אין ישיבתו נחשבת דרך חירות, ולכן יוכלו לשתות ולאכול כך רק בזה אחר זה, כן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

וכתב השעה"צ^{כא} דמשמע דמיסב על ברכי חבירו היינו דוקא בשעת הדחק כעין התם. ובמשנ"ב^{כב} כתב דמי שהוא אבל תוך י"ב חודש, הנכון שלא יסב על מטה כבודה וכלולה, אלא יסב בשינוי קצת, דהיינו על מטה וכר אחד תחת מראשותיו, או על ברכי חבירו, ע"כ. וכמו"כ על כתף חבירו כמש"נ.

אוצר החכמה

הסבה כשרגליו על המטה

ז. בספר ארחות חיים^{כג} כתב בשם המדרש וז"ל, סמך להסיבה מהתורה, דכתיב ויסב את העם, מלמד שהושיבן בהסיבה דרך בני מלכים מסובין רבוצין על מטותיהן^{כד}.

ורבוצין אין פירושו שוכבין דוקא, אלא יושב ורגליו שלובות ע"ג המטה, נמי מקרי רביצה^{כה}, וכן אם רגליו פשוטות ע"ג המטה, וגופו

כ. סי' קל"ה.

כא. סי' תע"ב ס"ק ט'.

כב. ס"ק י"ג.

כג. אות ב' בשם מדרש רבה ומדרש ילמדנו.

כד. והו"ד בכף החיים.

כה. ושמעתי מיוצאי תימן שכך היתה דרך ההסבה אצלם בכל ימות השנה, יושבים ע"ג מחצלאות רגליהם שלובות וכר קשה מתחת לזרועם לתמוך הגוף. ויש קהילות שגם היום נוהגים להסב כך כליל הסדר.

שלצד ראשו מוגבה ונתמך ע"י כרים, או ע"י ידו שמונחת ע"ג הכר, נמי מקרי רביצה.

גם בשבלי הלקט^כ נראה דדרך הסבה היא באופן שגם הרגלים מונחות על המטה, דכתב וז"ל, דרך ההסבה להסב על גבי המטות המוצעות על גבי קרקע, אצל השלחן, ומטין ושוכבין על צידו, ע"כ. משמע דרגליו ע"ג המטה, שהרי באופן שהמטה על גבי קרקע, נוח יותר להניח גם רגליו ע"ג המטה.

הסבה בדרך שכיבה

ח. בגמ'^כ איתא, פרקדן לא שמיה הסיבה, ופירש רבינו חננאל פרקדן רובץ לאחוריו, ויש אומרים על פניו, ע"כ. וכתב הר"ן וז"ל, מיהו אפשר שהשוכב על פניו ג"כ נקרא פרקדן, ובתרווייהו איתא לטעמא שמא יקדים קנה לושט, ע"כ.

ולפ"ז פירוש פרקדן הוא בשוכב בפישוט רגלים על המטה, שהרי השוכב פרקדן ופניו למטה, יתכן דוקא אם שוכב בפישוט הרגלים, וא"כ כמו"כ בפרקדן ופניו למעלה פירושו בשכיבה על גבו, ומשמע דמצד עצם השכיבה חשיב דרך הסיבה, רק שאסרו משום סכנה. וע"ע בהערה^{כח}.

ובפרש"י כתב פרקדן פניו כלפי מעלה ושוכב על אחוריו. וכ"ה בתוס' שם, פרקדן פניו למעלה, ולא כמפרש פניו למטה, דאין דרך לאכול בענין זה.

כו. סי' רי"ח.

כז. פסחים ק"ח:

כח. במהרי"ל סדר ההגדה אות כ' בנוסחה אחת איתא שמונח על גבו מאחוריו, ובנוסחה אחרת איתא שנשען מאחוריו על גבו דמשמע שאינו שוכב ממש. ובביאור הגר"א דימה גדרו פרקדן כאן לגמ' בנדה י"ז.

והנה לפרש"י דדרך הסבה הוא בישיבה על המטה ולא בשכיבה כנ"ל, י"ל דפרקדן נמי אינו דוקא שוכב ממש אלא שגופו נוטה לאחור^{כט}, וכן משמע בטור ובשו"ע שכתבו לא יטה על גבו ולא על פניו, דמשמע דפירשו פרקדן בהטיה ולא בשכיבה. וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

^{ד"ר אהרן גורן}

ועי' ברש"ש^ל שכתב, דודאי הסיבתן לא היתה בפישוט כל הגוף בשוה, אלא דראשו וקצת גופו הסמוך לו היו בזקיפת אלכסון קצת, על משענת הכותל, או ראש המטה, ואין אוכלין זקופין ויושבין כמונו^{לא}.

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דאפשר להסב בין בדרך ישיבה ובין בדרך שכיבה וכלכד שתהא ההסבה בצורה נוחה באופן של חירות. ומי שנוח לו להסב על המטה בפישוט רגלים ובשכיבה על צידו, יכול להסב כך באופן שגם נראה נוח.

^{אוצר החכמה}

כט. וגם בזה יש חשש סכנה וכמבואר בפרש"י דמתוך שצוארו שוחה לאחוריו, שפוי הכובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה, וקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק.

ל. בסוכה ג. בד"ה הלכה.

לא. ועיי"ש דבזה מיושב מה דהוקשה לפוסקים בסוכה של ז' טפחים איך יכיל רובו של אדם שהוא כמו י' טפחים. דודאי גם גובה הסוכה מסייע קצת להכיל קצתו. כלומר כיון שדרך ההסיבה אינה באופן של שכיבה בפישוט כל הגוף, אלא ישיבה עם נטיה קצת באלכסון, לפיכך יוכל להכנס ראשו ורובו בסוכה של ז' על ז'. [עוד תירץ על קושיא זו וז"ל, ולענ"ד דרובו ר"ל רוב מנין אבריו, דחשיבי ג"כ לענין טומאה ברפ"ב דאהלות, ולפי המבואר שם בספ"א נמצאו במיעוט הגוף שעם ראשו עם הראש ונכון בעז"ה, ע"כ. ויעוי' בערוך לנר סוכה ד: בד"ה הרי כאן, דהוקשה לו קושית הרש"ש ונשאר בצ"ע].

ספר יצחק

והמשנ"ב בסי' קס"ז^{לב} העתיק דברי רש"י שפירש הסבו מטין על צידיהן השמאלית על המטה. וכאן^{לג} כתב וז"ל, שישב בהסיבה, ר"ל ראשו מוטה לצד שמאל על המטה או על הספסל וכרים תחת ראשו אצל השולחן. ונראה דמש"כ ראשו מוטה ודאי אין הכונה שראשו בלבד מוטה שאין מקור להסבה כזו ואין זה חירות אלא עינוי, אלא ראשו עם קצת גופו וכמש"נ ברש"ש, וכמש"כ מטין על צידיהן, וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

עוד כתב המשנ"ב^{לד} דמי שהוא באבלות הנכון שלא יסב על מטה כבודה וכלולה אלא יסב בשינוי קצת, דהיינו על מטה וכו' אחד תחת מראשותיו, או על ברכי חבירו, ע"כ.

והנה כשחבירו יושב לידו ורגליו לארץ כסדר ישיבתנו, האפשרות להסב על ברכיו היא כשנשען ע"י ידיו על ברכי חבירו, וכמו"כ יש לפרש מה שכתב כר תחת מראשותיו, פירושו שנשען ע"י ידיו ע"ג הכר שמראשותיו ולא שיניח ראשו על הכר.

הסבת ימין

ט. איתא בגמ'^{לה} פרקין לא שמה הסבה הסבת ימין לא שמה הסבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. ונחלקו הראשונים בטעם הדבר דהסבת ימין לא שמה הסבה, בפרש"י מבואר מפני שצריך לאכול בימינו, [ושמא יקדים אפרקין קאי].

והרשב"ם הקשה על פרש"י דא"כ אמאי סמכו שמא יקדים להסיבת ימין [ולא לפרקין]. וכתב פירוש אחר וז"ל, ורבותי פירשו,

לב. ס"ק נ"ה.

לג. בסי' תע"ב ס"ק ז'.

לד. בס"ק י"ג.

לה. דף ק"ח.

שמה יקדים קנה לושט, דושט הוי על צד ימין, ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין, ואם יכנס בו המאכל הוי סכנה, שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושט, ולכך נראה בעיני דאהסיבת ימין קאי מדסמכיה לדידיה, ע"כ. וכ"ה ברבינו חננאל דאהסיבת ימין קאי.

והקשה הרדב"ז^ל וז"ל, בשלמא לשיטת רש"י, מסב פרקדן ואוכל שכיח הזיקא וחיישינן, אבל המסב על ימין לא שכיח הזיקא כלל ולא חיישינן. ועוד ראיתי כי הסימנים שוכבין זה על זה, ולא ידעתי אם סימני אדם נשתנה. ומכל מקום אפי' שנודה לסברתו של רשב"ם ז"ל שהושט לימין, לא שכיח הזיקא, וכמה בנ"א ראינו מסובין על ימין ולא הוזקו וכו', עכ"ד^ל.

ואפשר דשורש פלוגתייהו באופן ההסבה, דלפי פרש"י דדרך ההסבה הוא ביושב ונוטה קצת וכמשנ"ת, אין חשש סכנה גם אם יטה לצד ימין. והרשב"ם ס"ל דההסבה היא בהטיה הרבה או בשכיבה כנ"ל במדה שאם מיסב על ימינו יכול לבא לידי סכנה.

עוד אפשר לומר דגם לרשב"ם אפשר להסב בהטיה קצת, אלא דכיון שיכול גם להסב בהטיה הרבה כשנוח לו בכך, סובר הרשב"ם דחששו שיסב כך ויבא לידי סכנה.

והרדב"ז נקט להלכה כפרש"י דהסבת ימין אין בה סכנה, רק שצריך לאכול בה, ולפ"ז כתב דמי שאינו יכול לאכול ביד ימינו רק בשמאלו יטה על צד ימין. ולדבריו מי שהוא איטר או שיד ימינו חבושה יסב על ימינו ויאכל בשמאלו.

לו. בשו"ת ח"ג תשובה אלף י"ב.
לו. וע"ע בשבלי הלקט שם במה שביאר החשש שיבא לידי סכנה, ובמה שכתב הבה"ל סי' תע"ב ס"ג על דבריו.

[1234567 ת"ח]

[אוצר החכמה]

והמשנ"ב^{לח} כתב באיטר, דבדיעבד אם היסב על צד ימין יצא דימין שלו הרי הוא כשמאל כל אדם. אך לכתחילה עיי"ש דחייש לסכנה, ובבה"ל כתב דהיכי שהוא גידם בידו הימנית צ"ע היאך יעשה. [ויש עצה לשתות ע"י קשית כמשי"ת].

שתיה ע"י קשית

[1234567 ת"ח]

י. בשו"ת תורה לשמה^{לט} דן במי שיש לו מיחוש בבשר השיניים והפה והלשון ומגע היין שם מכאיב לו ורוצה לשתות ע"י שפופרת סמוך לבית הבליעה, והביא בזה דברי הגמ' בסוטה^מ השקה בסיב מהו בשפופרת מהו דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך, תיקו. וכתב המאירי השקה בשפופרת או בסיב דקל שעשאו חלול הרי זה ספק אם דרך שתיה בכך או לאו לפיכך אם השקה כשר, ולפ"ז כתב התורה לשמה דהכי נמי בד' כוסות יצא בדיעבד.

[1234567 ת"ח]

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דשתיה ע"י קשית היא דרך שתיה^{מא}, ומי שיש לו צורך בזה יכול לשתות כך ד' כוסות ובלבד

לח. סי' תע"ב ס"ק י"א.

לט. שאלה קל"ד.

מ. דף י"ח.

מא. בגמ' שבת ס"ב: ועבו"ז ע"ב: מבואר שהיו שותין בקנישקנין, ופרש"י כלי רחב ויש לו שני קנין או שלשה יוצאין מצידו ונמשכין ועולין כנגד גובהו וכשנותנין יין בפיו מתמלאים כל הקנים ויכולין כמה בני אדם לשתות בו ביחד, משמע שהוא דרך שתיה. וכמו"כ שתיה בקשית היא דרך, ושפופרת הוא רחב יותר וגם נותנו בתוך פיו ולא בשפתיו ובזה יש ספק אי חשיב דרך שתיה. וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דקנישקנין מבואר בגמ' שזה היה איזה דרך תענוג שהיום אנו לא מבינים את זה, וספק הגמ' בשתיה בשפופרת יתכן דלא דמי לשתיה בקשית, ובכל אופן היום קשית זה דבר מצוי ודרך שתיה.

שישתה ברצף. ולא דמי לשתייה בכוס שפיו צר שכתב הרמ"א^{מב} דלד' כוסות אין ליקח כוס שפיו צר מפני שלא יכול לשתות רביעית כאחד, וכמש"נ בהערה^{מג}.

1234567

[גם] לא דמי לשתיית דבר חם שדרכו בכך לשתות מעט מעט ואעפ"כ איכא פלוגתא אם מברך לאחריו, וכמש"נ בהערה^{מד}.

מב. סי' תע"ב סעי' ט"ו.

1234567

מג. שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דכששותה מכוס שפיו צר [כבבוק] הוא שופך ומפסיק ואין שותה כאחד, אבל כששותה בקשית ושואב ושותה ברצף כיון שאינו מפסיק^{אחרי החכמה} חשיב שתיה אחת ואפילו נמשכת יותר מכדי שתית רביעית, וכן לענין ברכת בורא נפשות [שכתב המשנ"ב סי' ר"י ס"ק א' דאם שתה והפסיק מעט וחזר ושתה יש אומרים שאינו מצטרף לרביעית], אחרי שתיה בקש ברצף מברך, ע"כ.

ומצינו כע"ז בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ה דהיה נוהג בשתיית קפה ליקח [קובית] סוכר לתוך פיו ואז אפילו אם מפסיקים בשתיית הקפה אין פוסקין מליהנות מהסוכר המונח בפה, וזה מועיל לרבי מאיר בכריתות י"ב: דס"ל דמצטרפין בכה"ג אם לא הפסיק בינתיים וגם ביותר מכדי אכילת פרס, ודן לומר שגם רבנן לא נחלקו אלא ביותר מכדי אכילת פרס, אבל לענין משקין ביותר מכדי שתית רביעית י"ל דכו"ע ס"ל היכא דלא הפסיק בינתיים ולא שהה בכדי אכילת פרס דמצטרפין. וכן נראה מדברי התורה לשמה דכששותה ע"י השפופרת ברצף יצא ידי ד' כוסות אע"פ שלא שתה רביעית בבת אחת, דאל"כ הרי לדעת השו"ע אין מצטרף תחילת השתיה לסופה כמבואר בשעה"צ סי' ר"י ס"ק י"ב.

מד. בשתיית דבר חם אם מצטרף ביותר מכדי שתיית רביעית, כתב המשנה למלך ברכות פרק ג' הלכה י"ב שמעתי באומרים לי שעל שתיית הקפה מברכין לאחריו ואע"פ שיש מתחילת השתיה עד סוף השתיה יותר מכדי שתיית רביעית או יותר מכדי אכילת פרס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, שאני הכא משום דדרך שתייתו בכך, ומצטרף אף שיש יותר מכשיעור מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה. ולי נראה דחילוק זה ליתיה. עיי"ש ובדברי עוד אחרונים שהמעתיק ציין שם. וע"ע בשו"ת

ואמנם כתב הגר"ז דרך חירות היינו כדרך שהמלכים אוכלים, ואפשר שאין דרך מלכים לשתות בקש, שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דלהסב כדרך המלכים הוא בגדר הידור אבל לסתם אדם שפיר חשיב דרך חירות לשתות כך.

ג. פרטי דינים בהסבה

א. לא יטה על פניו

איתא בטור ובשו"ע^{מה} לא יטה על פניו, וביאר הלבוש משום שאין זה דרך חירות^{מו}, וכ"כ המשנ"ב^{מז} דזה לא מקרי דרך חירות. וכמו"כ כתב בערוך השלחן^{מח} שאין זה דרך הסיבה ולא דרך כבוד.

ובביאור הדברים שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דאכילה דרך כבוד היא באופן שאינו מטה הגוף אל האוכל, אלא מביא האוכל אליו, ואפשר להטות פניו מעט כדי שלא ישפך היין^{מט}.

מהר"ם שיק שם כמה שביאר בדברי הסוברים שאפילו הניחו להצטנן בטלה דעתו.

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דבשחית דבר חם אמנם הדרך להפסיק מ"מ לדעת הסוברים שאין מצטרף הטעם הוא מפני שאין הדרך לשתות כך אם לא היה חם, משא"כ שתיה בקשית שהוא מוצץ ברצף מצטרף ביותר מכדי שתית רביעית כמש"נ.

מה. סי' תע"ב סעי' ג'.

מו. וכ"כ הגר"ז סי' תע"ב ס"ט. והוא פירוש למה שאמרו בגמ' פרקין לא שמיה הסבה, דיש שפירשו דהוא משום שלא יקדים קנה לושט ומיירי בשכיבה, והטור והשו"ע פירשו בהטיה, וביארו הלבוש והגר"ז דהוא משום דרך חירות.

מז. ס"ק ט'.

מח. סעי' ה'.

מט. מובא בספר מאיר עיני ישראל חלק ו' שהנהגת החפץ חיים בעת אכילתו בכל ימות השנה שלא הטה גופו אל האוכל.

ב. הסבה ליד שלחן

בפרש"י כתב הסיבה כדרך בני חורין, במטה ועל השלחן. וכן ¹²³⁴⁵⁶⁷איתא ברשב"ם ובתוס"נא, דדרכן היה להסב על מטות, ושולחן קטן לפני כל אחד.

^{הסבה}

מבואר דהסיבה דרך חירות היא ליד שולחן. [ויעוי' בחידושי הגר"ח [סטנסיל] שביאר ע"פ זה מש"כ הגר"א דיסדר שלחנו יפה הוא משום דרך חירות, דהיינו משום שגם השלחן הוא חלק מצורת ההסיבה דרך חירות, וזה דלא כמו שביאר הגר"ז שהוא לנוי משום זכר לחירות].

לפיכך מי שרוצה להסב על ספה או כורסה שאינה ליד שלחן, יניח שלחן או שרפרף לפניו, כדי שתהא הסבתו ליד שלחן.

¹²³⁴⁵⁶⁷

ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דשלחן הוא חלק מצורת ההסבה דרך חירות, אבל בדיעבד אם ישב בהסבה ולא ליד שלחן אינו צריך לחזור ולשתות בהסבה ליד שלחן.

ג. הסבת נשים

כתב הרמ"א^ב דנשים שלנו לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי"ה שכתב דבזמן הזה אין להסב. וז"ל הראבי"ה^ג ובזמן הזה שאין רגילות בארצינו להסב שאין רגילות בני חורין להסב ישב

נ. בפסחים דף צ"ט: על דברי המשנה דאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב.

נא. בפסחים קט"ו:

נב. סי' תע"ב סעי' ד'.

נג. סי' תקכ"ה.

כדרכו. וכן כתב הראב"ן ^{אשר}אנו שאין אנו רגילין בכך יוצאים אנו כדרך הסבתנו.

[1234567]אור"ח

ומבואר מדברי הרמ"א דגם נשים צריכות הסבה אלא שדי להם בישיבה כדרך בני חורין היום, ואינן צריכות להסב כמו בזמן חז"ל.

ומ"מ ^{אשר}אינן יכולות לשתות בעמידה, דהכי איתא בירושלמי ^{ג'}אמר רבי לוי לפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד וכאן להיות אוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחירות. מבואר דאכילה מעומד היא דרך עבדים ^{ג'}.

וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דאשה צריכה לישב כדרך בני חורין בזמן הזה.

והשו"ע ^{ג'}לא נקט כהראבי"ה וסתם שאשה חשובה צריכה הסבה. וכתב הבן אish חי ^{ג'}דבין אנשים ובין נשים בין גדולים ובין קטנים ^[1234567]חייבים בהסיבה, והו"ד בכף החיים.

ד. הסבה כשאוכל בכפיה

איתא בשו"ע ^{ג'}כפו אותו לאכול מצה יצא, ושמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א דצ"ב בזה שהרי אין זה דרך חירות, ואפשר

נד. פרק י' הלכה א'.

נה. ועי' בחק יעקב סי' תע"ג ס"ק ד' דהלל בליל פסח אומרים אותו בישיבה דרך הסיבה וחירות. ועי' גם באליה רבה ס"ק ה' ובפמ"ג ס"ק ב'.

נו. סעי' ד'.

נז. פ' צו סעי' כ"ח.

נח. סי' תע"ה סעי' ד'.

דמיירי בפטור מהסיבה כגון תלמיד אצל רבו^ט, ואפשר דתלמיד
אצל רבו יכול גם לשתות בעמידה.

הגה"ה

הגה"ה

ה. הסבת עני שאין לו כר

איתא במתני' אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, וכתב
הרמ"א^פ דעני שאין לו כרים^ה ישב על הספסל, וכ"ה בלבוש
ובדרישה. והוסיף הגר"ם^א ישב על הספסל ולא על הקרקע כבשאר
ימות השנה.

כלומר בשינוי זה שיושב על הספסל ולא על הקרקע מראה דרך
חירות. כן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א בביאור דבריהם.

והמג"א כתב ע"פ הדרכי משה, יסב על הספסל, וכ"ה במשנ"ב.
ומבואר בדרכי משה ע"פ המרדכי, דיסב על הספסל אע"פ שאינו
דרך חירות.

וכתב בערוך השלחן^כ, דר"ל יעשה איזה הסבה כל שהוא על
הספסל להניח בגדו או חפץ אחר, ובלבד שלא יהא בלא הסבה,
דהסבה מעכבת. כלומר ס"ל דבלי להניח איזה דבר רך על הספסל
ורק להטות ולהשען על ידו, אין זה הסבה כלל.

ומצינו בריטב"א בשם תוס' הרא"ש דעני אינו מוסב [מיסב] אלא
על גבי ספסל, סד"א לא הוי דרך חירות ולא צריך הסבה, קמ"ל,
ע"כ.

נט. כדאיתא בשו"ע ס"ה.

ס. סעי' ב'.

סא. סעי' ח'.

סב. סעי' ד'.

משמע דהעני מסב על ספסל בלבד גם בלא כלום ומקרי הסבה.
ונראה דמקרי הסיבה מפני שהוא נסמך על זרועו, ואין זה דרך
חירות כיון שאינו נסמך על דבר רך כמו כר וכסת.

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התכנה

שבות יצחק - ד (הלכות הפסח) דרז"י, יצחק בן שמואל עמוד מס': 237 הודפס ע"י אוצר החכמה